

MAVERICK

Competition | Regulation | Litigation

LNV SYMPOSIUM – SAMENWERKEN IN DE LANDBOUWKETEN

Wat kan wel binnen de mededingingsregels?

1 februari 2023 | Diederik Schrijvershof

Samenwerking bij duurzaamheidsinitiatieven

1. Concept ACM Leidraad duurzaamheidsafspraken ([januari 2021](#))
2. Nieuwe duurzaamheidsvrijstelling in artikel 210 bis GMO-verordening ([december 2021](#))
3. Nieuwe groepsvrijstelling horizontale overeenkomsten Commissie ([april 2022](#))
4. ACM 'Leidraad samenwerking landbouwers' ([september 2022](#))
5. Wetsvoorstel ruimte duurzaamheidsinitiatieven ([aangehouden tot Q2 2023](#))
6. [ACM agenda 2023](#): duurzame productieketens en producten (ruimte voor duurzaamheidsafspraken)

ACM agenda 2023

- 1 van de 3 speerpunten ACM 2023: verduurzaming

ACM gaat in 2023:

1. Ruimte geven aan duurzaamheidsafspraken tussen concurrerende bedrijven;
2. Wetgever adviseren over stimuleren van duurzamere productie en aanbod van voedsel;
3. Mogelijkheden voor verduurzaming van pakketbezorging onderzoeken;
4. Onderzoek doen naar manieren waarop ‘eerlijke’ prijzen tot stand komen, waarin alle maatschappelijke kosten zijn verwerkt.

Artikel 210 bis GMO-verordening

December 2021: nieuwe Europese uitzondering voor agrifood: **artikel 210 bis GMO-verordening**

- Generieke vrijstelling van kartelverbod: efficiencyverweer niet langer nodig
- Ook bij prijsstijgingen (vergelijk Kip van Morgen, garnalenvisserij)
- [Concept richtsnoeren Commissie](#): toepassing 210 bis GMO-verordening net verschenen
- Marktpartijen mogen tot 24 april 2023 reageren op CPT EC richtsnoeren: 8.12.23: definitieve EC richtsnoeren + loket open voor informele zienswijze EC.

Artikel 210 bis GMO-verordening

- Afspraak valt buiten kartelverbod indien:
  - Minimaal één producent van landbouwproducten is betrokken
  - In samenwerking met andere partijen uit voedselvoorzieningsketen als retailers
  - Bovenwettelijke duurzaamheidsnorm
  - Alleen onontbeerlijke mededingingsbeperkingen voor bereiken v.h. doel

Artikel 210 bis GMO-verordening

- Bovenwettelijke duurzaamheidsnorm (limitatief):

1. Milieudoelstellingen

Milieudoelstellingen, waaronder matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, duurzaam gebruik en bescherming van landschappen, water en bodem, de transitie naar een circulaire economie, daaronder begrepen de vermindering van voedselverspilling, preventie en bestrijding van verontreiniging, en de bescherming en herstel van biodiversiteit en ecosystemen

2. Vermindering bestrijdingsmiddelen

De productie van landbouwproducten, op zodanige wijze dat het gebruik van bestrijdingsmiddelen wordt verminderd en de risico's van dergelijk gebruik worden beheerst, of het gevaar van antimicrobiële resistentie bij de landbouwproductie wordt verminderd

3. Gezondheid en welzijn van dieren

Bijvoorbeeld een verplichte toeslag die aan producenten van landbouwproducten wordt betaald indien zij voldoen aan bepaalde bovenwettelijke dierenwelzijnsriteria. Zoals eisen m.b.t. de hoeveel ruimte die dieren krijgen, het aantal dieren dat kan worden gehouden of bepaalde eisen inzake voeding.

Artikel 210 bis GMO-verordening

- Voorbeelden uit Duitsland: *Agrardialog Milch*
  - Samenwerkingsverband van melkproducenten in DE
    - Sectorbreed stelsel van prijstoeslagen voor rauwe melk
    - Productie van rauwe melk niet kostendekkend aldus boeren
  - Bundeskartellamt
    - Afspraak in strijd met het kartelverbod
    - Vaste prijsverhoging die wordt doorberekend aan de consument
    - Sectorbreed: toeslag geldt voor iedere melkproducent
    - Puur economische rationale > geen duurzaamheidscriteria of duidelijk duurzaamheidsdoel

Artikel 210 bis GMO-verordening

- Voorbeelden uit Duitsland: **QM Milch+**
  - Samenwerking tussen melkproducenten in DE
    - QM+ programma: keurmerk en prijstoeslag bij melkproductie
  - Bundeskartellamt
    - Duidelijke *bovenwettelijke* duurzaamheidscriteria om in aanmerking te komen voor keurmerk
    - Financiële toeslag betaald door detailhandelaren aan melkproducenten met QM Milch+ keurmerk
    - Kosten voor keurmerk worden betaald uit dierenwelzijnstoeslag bij melkverkoop
    - Prikkel voor producten om aan duurzaamheidscriteria te voldoen
    - Voldoende restconcurrentie: consumenten houden keuze voor andere (goedkopere) melk

Artikel 210 bis GMO-verordening

- Voorbeelden: *Initiative Tierwohl*

- Samenwerking tussen vier grote Duitse supermarkten
  - Dierenwelzijnstoelage voor varkens en pluimvee
- Bundeskartellamt
  - Afspraak niet in strijd met kartelverbod
  - Toelage dient als beloning voor houders van varkens en pluimvee indien wordt voldaan aan (duurzaamheids)criteria
  - Hogere prijs consumenten wordt door Bka gedoogd vanwege baanbrekende karakter van afspraak
  - Geen verwijzing naar artikel 210 bis GMO
  - Prijsstijging is onder art. 210 bis GMO mogelijk (gedoogbeleid niet nodig?)

Artikel 210 bis GMO-verordening

- **Voorbeelden: minimumlonen in bananensector**
  - Samenwerking tussen Duitse retailers
    - Gemeenschappelijke normen voor (minimum)lonen in bananensector
  - Bundeskartellamt
    - Geen uitwisseling van concurrentiegevoelige informatie
    - Geen verplichte minimumprijzen of prijstoelagen
    - Afspraak niet in strijd met het kartelverbod
  - Interessant: BKa verwijst naar Duitse Environmental, Social and Governance (ESG) wetgeving
    - Voorsorteren op Europees ESG-wetgevingspakket (naar verwachting eind 2023)
    - Opslag minimumloon mogelijk in kader van ESG-compliance

Artikel 210 bis GMO-verordening

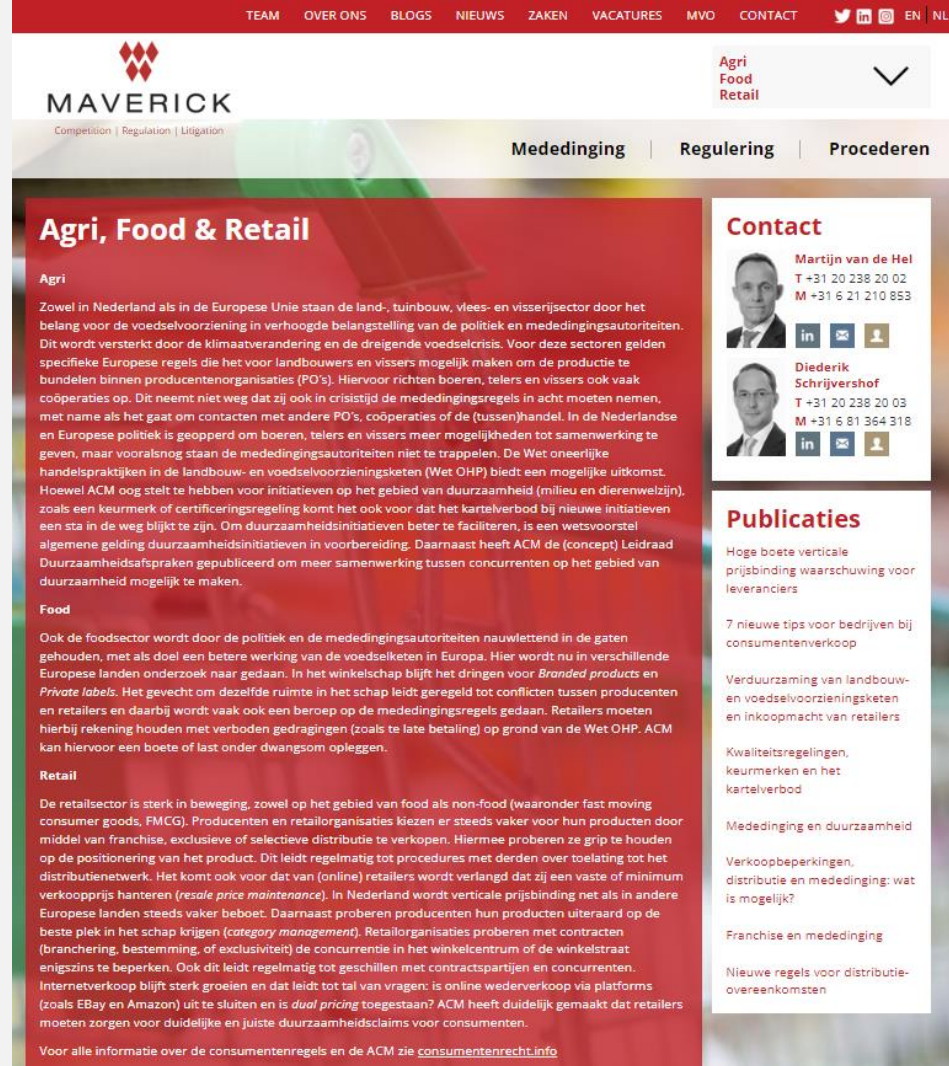
- **Lessons learned van praktijkvoorbeelden**
  - Achterliggende doelstelling initiatief cruciaal
    - Agrardialog Milch: dekken productiekosten melkproducenten (d.m.v. prijstoeslag) is -
    - QM Milch: bevorderen dierenwelzijn d.m.v. prijstoeslag is +
  - Aard van prijstoeslag
    - Agrardialog Milch: vaste of generieke prijstoeslag voor iedere melkproducent
    - QM Milch: keurmerk inclusief prijstoeslag *alleen* bij voldoen aan duurzaamheidscriteria (prikkel)
  - Restconcurrentie
    - Agrardialog Milch: sectorbrede prijstoeslag (geen alternatieven voor consument)
    - QM Milch: consumenten kunnen ook na afspraak kiezen voor andere melk zonder prijstoeslag

Artikel 210 bis GMO-verordening

- Afspraak moet onontbeerlijk zijn (dubbele toets)
  - Kan het duurzaamheidsvoordeel ook behaald worden door individueel handelen?
  - Is de afspraak noodzakelijk in relatie tot duurzaamheidsdoel?
- Volledige uitschakeling concurrentie mag dat?
  - Commissie: verbieden van elke situatie waarin de overeenkomst het marktaandeel van niet-duurzame producten aanzienlijk vermindert, zou indruisen tegen doel artikel 210 bis GMO
  - Wanneer is beperking concurrentie dan wel een probleem?
    - Commissie: i) als nog duurzamere producten markttoegang wordt ontnomen en/of ii) minder duurzame producten vd markt verdwijnen omdat producent(en) markt verlaten niet a.g.v. feit dat consumenten kozen voor het duurzame product.

Meer weten?

- [Handvatten toepassing duurzaamheidsvrijstelling van kartelverbod artikel 210 bis GMO \(23 jan 23\)](#)
- [Nieuwe GMO-duurzaamheidsvrijstelling kartelverbod biedt uitkomst voor agri-food en retailsector \(6 sept 2022\)](#)
- [Agri, food en retail: meer ruimte voor duurzaamheid + focus op consumentenrecht \(5 sept 2022\)](#)
- [Verduurzaming van landbouw- en voedselvoorzieningsketen en inkoopmacht van retailers: een ongelukkig huwelijk. Biedt het mededingingsrecht uitkomst? \(25 mei 2022\)](#)

The screenshot shows the MAVERICK website with a navigation menu (TEAM, OVER ONS, BLOGS, NIEUWS, ZAKEN, VACATURES, MVO, CONTACT) and social media icons. The main content area is titled "Agri, Food & Retail" and is divided into three sub-sections: "Agri", "Food", and "Retail".

Agri
Zowel in Nederland als in de Europese Unie staan de land-, tuinbouw, vlees- en visserijsector door het belang voor de voedselvoorziening in verhoogde belangstelling van de politiek en mededingingsautoriteiten. Dit wordt versterkt door de klimaatverandering en de dreigende voedselcrisis. Voor deze sectoren gelden specifieke Europese regels die het voor landbouwers en vissers mogelijk maken om de productie te bundelen binnen producentenorganisaties (PO's). Hiervoor richten boeren, telers en vissers ook vaak coöperaties op. Dit neemt niet weg dat zij ook in crisistijd de mededingingsregels in acht moeten nemen, met name als het gaat om contacten met andere PO's, coöperaties of de (tussen)handel. In de Nederlandse en Europese politiek is geopperd om boeren, telers en vissers meer mogelijkheden tot samenwerking te geven, maar vooralsnog staan de mededingingsautoriteiten niet te trappelen. De Wet oneerlijke handelspraktijken in de landbouw- en voedselvoorzieningsketen (Wet OHP) biedt een mogelijke uitkomst. Hoewel ACM oog stelt te hebben voor initiatieven op het gebied van duurzaamheid (milieu en dierenwelzijn), zoals een keurmerk of certificeringsregeling komt het ook voor dat het kartelverbod bij nieuwe initiatieven een sta in de weg blijkt te zijn. Om duurzaamheidsinitiatieven beter te faciliteren, is een wetsvoorstel algemene gelding duurzaamheidsinitiatieven in voorbereiding. Daarnaast heeft ACM de (concept) Leidraad Duurzaamheidsafspraken gepubliceerd om meer samenwerking tussen concurrenten op het gebied van duurzaamheid mogelijk te maken.

Food
Ook de foodsector wordt door de politiek en de mededingingsautoriteiten nauwlettend in de gaten gehouden, met als doel een betere werking van de voedselketen in Europa. Hier wordt nu in verschillende Europese landen onderzoek naar gedaan. In het winkelschap blijft het dringen voor *Branded products* en *Private labels*. Het gevecht om dezelfde ruimte in het schap leidt geregeld tot conflicten tussen producenten en retailers en daarbij wordt vaak ook een beroep op de mededingingsregels gedaan. Retailers moeten hierbij rekening houden met verboden gedragingen (zoals te late betaling) op grond van de Wet OHP. ACM kan hiervoor een boete of last onder dwangsom opleggen.

Retail
De retailsector is sterk in beweging, zowel op het gebied van food als non-food (waaronder fast moving consumer goods, FMCG). Producenten en retailorganisaties kiezen er steeds vaker voor hun producten door middel van franchise, exclusieve of selectieve distributie te verkopen. Hiermee proberen ze grip te houden op de positionering van het product. Dit leidt regelmatig tot procedures met derden over toelating tot het distributienetwerk. Het komt ook voor dat van (online) retailers wordt verlangd dat zij een vaste of minimum verkoopprijs hanteren (*resale price maintenance*). In Nederland wordt verticale prijsbinding net als in andere Europese landen steeds vaker beboet. Daarnaast proberen producenten hun producten uiteraard op de beste plek in het schap krijgen (*category management*). Retailorganisaties proberen met contracten (branchering, bestemming, of exclusiviteit) de concurrentie in het winkelcentrum of de winkelstraat enigszins te beperken. Ook dit leidt regelmatig tot geschillen met contractspartijen en concurrenten. Internetverkoop blijft sterk groeien en dat leidt tot tal van vragen: is online wederverkoop via platforms (zoals eBay en Amazon) uit te sluiten en is *dual pricing* toegestaan? ACM heeft duidelijk gemaakt dat retailers moeten zorgen voor duidelijke en juiste duurzaamheidsclaims voor consumenten.

Voor alle informatie over de consumentenregels en de ACM zie [consumentenrecht.info](#)

Contact
Martijn van de Hel
T +31 20 238 20 02
M +31 6 21 210 853
Diederik Schrijvershof
T +31 20 238 20 03
M +31 6 81 364 318

Publicaties
Hoge boete verticale prijsbinding waarschuwing voor leveranciers
7 nieuwe tips voor bedrijven bij consumentenverkoop
Verduurzaming van landbouw- en voedselvoorzieningsketen en inkoopmacht van retailers
Kwaliteitsregelingen, keurmerken en het kartelverbod
Mededinging en duurzaamheid
Verkoopbeperkingen, distributie en mededinging: wat is mogelijk?
Franchise en mededinging
Nieuwe regels voor distributieovereenkomsten

MAVERICK

Competition | Regulation | Litigation

Diederik Schrijvershof

diederik.schrijvershof@maverick-law.com

T 020 238 20 03 | M 06 81 36 43 18

www.maverick-law.com